

ד"ר שמואל אבא הורודצקי

(קיום לדמותו הרוחנית)

הוא נמנה עם בני העליה המעטים, שזכו להתקבל על כל הקוראים עברית. עם הופעתו הראשונה על במת הספרות העברית, רכש לו את אמונו ואת הכוח של הפה העברי הרחב. דבריו נקראים נלמדים בכל שכבות העם.

ביותר גרלה השפעתו על הנוער החי סודי (ותיה יום והנוער הזה היה רוב מנינו ובנינו של הנוער בעיירות הקטנות). במאמריו המדעיים-פיוטיים קירב עם לספרות העברית ומכאן — לתנועה הציונית, שבימים הטובים ההם עוד הלכו שלובות יד והיוו כמעט תנועה אחת — תנועת החתיה הלאומית.

יצירתו הפופולרית של הורודצקי על החסידות, הקבלה והמסתורין, המלאה פיוט ויופי של יצירה אמיתית, הכניסה אור לעיירות הנדחות, שהיו תפוסות כולן בידו המון הסידים חשוך. נפקחו עיני הנוער לראות את החסידות, שעבדו זמנה והשפעתה, ראייה חדשה, ראייה שיש עמה בקורת ותפיסה היסטורית.

הנוער החסידי, שהיה תלוי בין שני סגנונים: בין הציונות העולה ובין החסידות השוקעת, נאחז ביצירת הורודצקי בכל נימי נפשו הנבוכה, המדפיקה לה מוצא מן הספקות העצומים שהטרידוהו עם קבלת התורה החדשה של הציונות המהפכנית.

הוא נאחז ב"הורודצקי" וזאת צורך לשברם לטובת הלוחות החדשים. ההשכלה והציונות כראשיתה, טענו טעות פטלית בהטיפו לנוער שלילת הערכים הישנים, באילו תחיה לאומית היא דף חדש בספר החיים של האומה ולא המי שך של הקודם. לא בנקל מוותר אדם על קנינים רוחניים, תמורתם הוא דורש מה שהוא אחר טוב ויפה מן הראשון.

אמנם, הציונות שילמה בטבין ותקולין למחזיקים בה, אבל לא כל אחד זכה לעמוד על התמורה הזאת. הנוער החסידי היסס הרבה עד שוויתר על החסידות, עד שתפס והכיר שורחה שמשו של משהו יותר טוב ויותר נעלה מן הרומנטיקה של הצעיר הרבי ופולחן אישיותו המפורשת של הרבי הנערץ על הכל.

הורודצקי, שגילה את הטוב והיפה שבחסידות של הרודות הראשונים, עוד הרבה להוציא את הנוער הזה מן המבוכה ומן הפסיחה על שתי הסערי פים. הוא קל על סכאובי הפרידה של מי שהיו חסידים בזה, שנתן להם איך לגיח חדשה, אילוזיה של הוד שוקע המאריך מאוד בשקיעתו. ותקוה נתן בלבם, שזוהי שקיעה, שיש עמה זריחה חדשה, ויבוא יום והחסידות תחדש את ימיה בקדם, אך ביתר עוז וביתר הוד!

וכדי להכשיר את הלבבות ואת הקרע לעתידה של החסידות ככובל, השפ

הורודצקי את האור הנגנו שבחסידות, גילה את האנושי הנצחי שבתורתה ולימד את אלה, שבעטו בה מטעמים מהפכניים, לכבד את האישיות הגדולה שלה ולראותם כגבורי האומה ומנהיגי הגדולים.

הוא פקח את עיני הקורא הצעיר לראות את מקורות השפע שב"קבלה". בהרצאתו הקלה ובהסברתו הכהירה פתח לפנינו את שערי המסתורין הישראלי והינך אותו למהשבה ישרה ולשיר טה מסודרת ומשופרת בשפת יצירה זה. ומה פלא כי נתחבב מהר על בחורי הישיבה וכית המדרש שהריתו רות השכלה. הללו למדוהו מתוך ענין רב ומצאו בדבריו סיפוק משנה: מדעי ופייוטי, ששניהם הם מיסוד משנתו של חוקר יוצר זה.

הורודצקי מחבב ביותר את צורת המונגריה. בה הוא מצליח ביותר, ובה כוחו גדול לא רק כאיש המדע, כחוקר, כי אם בעיקר כאמן, כבלטריסט, היודע ליצור מסכים לגיבורי אוריה מלאה חום, תום ורגש. המונגריה שלו על השל"ה היא בתחום זה אחת הרשימות הנאות ביותר בספרות העברית.

כפופוליומור בעל אחריות מדעית ורגש אמנותי דק, הוא נותן להומר שידבר בערו והוא מתייצב לו מן הצד וכמעט אינו נראה לקורא ואין הוא מכיר ביד עליו בנוכחותו. רק מזמן לזמן הוא כמופיע באיוו הערה השונה, ברמו של הסברה ומסתתר שוב מאחורי החומר הרב, שהוא יודע לצבור בלי לאות ולסדרו בדרך מתאימה, סידור שיש עמו משום בנין ויצירה מתדש.

ס. י. ברדיצ'בסקי אומר עליו: "הורודצקי אינו נלחם גם במקום שהוא מתפעל: הוא אוהב את ההום, את הרגש, ונושא בהכו וראת-כבוד לכל נא רוצה לשאול; אבל רוצה הוא להראות צדופי הרוח, לברר ולסדר". ועוד:

"הוא הולך את דרכו; והוא יארה אליך, מתחבר עמך ומראה לך את מסי בי התולדה, קשורי המעשים והזיונות בעלי הרגש. יש במדעיותו של הסופר הזה מין תום של שירה, מין בתום של אמון. הקורא המתבונן אינו מסד בים לשוריו תמיד ולא בכל מהקר הוא מציית לתוצאותיו; אבל הוא הולך עמו ושם לב להרצאותיו ולסימני השיר ואותיו (ביותר במכוא). כאשר יורה ויסביר הן נרגיש אור של מקורים. הוא אינו עומד על גבם, כי אם נושא אותם בחבו ונותן לנו מהם ומראהם. המדעיות החסידית של הורודצקי היא הציה ברזל והציה אמונה, אמונה צרד בה וכרורה. אם נשבת דבר, יהיה הוא אותו בנו; ואם לבנו מהסב, הוא ירגיע

אותנו. כמהות החסידית שלו אך מרגוע ותום..." ("בשדה ספר" חלק ב').

עד הורודצקי היתה תורת החסידות וגוזה בתוך רוב מקורות, היתה ספור ורת ומפורדת. בתוך ערימות גיילים, הזכרות וקונטרסים. והרצפה לעמיד על דברי תורה זו נאלץ היה להודין בעיר נים בריאות ובאורך רוח רב כדי לצרף לעצמו מושג מה עליה. בא הורודצקי, העובד הנאמן, ועשה אונים לתורה זו.

בשקידה עצומה אסף, בירה, ליבן וציר הף, סידר, הוכר ויצר את השיטה המור דרנית של היסטורגפית החסידות, החל כאביה מהוללה הבעש"ט (מה נאה המונגריה שלו על רבי ישראל בעל-ש"טוב!) — נדפסה בשני כרכי "העיד" הראשונים וגם בקונטרס מיוחד, וכלה באחרוני אחרוניה. הוא נתן לנו את החסידות בצורת שיטה מקובצת על שרשיה ומעיפיה, התלבטויותיה, חיפושיה, דרכי ההסתכלות וההתבונן ננות שלה. בחוש אמן דק העבירה תיה לפנינו גרירה שלמה של אנשים גדולים, בעלי שיעור קומה ושאר רוח, נשמות פיוטיות, אישים יוצרים, כל אחד ודרכו המיוחדת, כל אחד ונפשו החותרת למד עמקי מעמקים.

באמצעים המיוחדים רק לו, נאמן בית החסידים והחסידות, תפס הורודצקי את הנימון החכויים שבנשמת החסידות ובעזרת המקורות, יאיו כמיהו יודע להשתמש בהם, התיח לפי נינו עולם גו, על כל הוד יפיו הרעיוני והפיוטי, שהיה נחבא תחת שכבת עבה של אמונה תפלה, דתיות חשוכה ומס' תורין מופרז.

הורודצקי, אינו סופר חוקר אובייקטיבי שהאמת החיסודית בלבד היא נל לרותו ומלכדה אין לו שום זיקה לחומר הנחקר על ידו. הוא עושה מאד הבנה, מאוחב הוא בנראשו וקשור בהם קשר נפשי ודרך כתיבתו היא דרך של טיפול ומגע אישי קרוב קרוב. במסתורין, בקבלה ובחסידות רואה הוא את סוד קיומה של היהדות, את נפש נפי שח, את הפיוט והשירה שלה, שהציר לניהו מכליון ומחניטות רוחניים.

במכואו הגדול לספרו רב הכמות והאיכות, "החסידים והחסידות" הוא אומר: "המסתורין העברי עתיד הוא בעם ישראל. הוא עצם מעצמו. מעולם לא נפסק ההוט שלו. בימי טובה לעט ישראל ובימי רעה, בשבתי על ארמתו ועל ארמת זרים, בימי שלותו ובימי נדוריו, תמיד היה הוא, המסתורין, קשור ומחובר עמו: תמיד היה הוא מלווה אותו בכל דרכיו בחיים. אמנם על ידי מאורעות הזמן לבש צורות שור, בתליכות ההזות נכחה רב מיה

וענפים, גם קנים דקים מן החוץ תלרי ובאו אל קרבן, אבל יסודו ושרשו, הרוח הפנימי והעיקרי, אחד הוא שהולך ועובר דרך כל התולדה הישראלית מימי עולם". ייתכן, שיש לנו מה להד עיר על ההצהרה הפסיטית הזאת, שיש לנו מה לגרוע מן הסך הכל שלה, אבל הטון שבו נאמר הדברים כליכך צלול הוא וכליכך הדור אמונה, שאנו עומד דים כמוקסמים למשמע אוננו ושורד קים, אם לא שתיקה של הודאה הרי שתיקה של הודיה, ושל הנאה.

ועל הקבלה: "אין לצייר את היהדות בלי הקבלה בעדה. אי אפשר היה לה להתקיים בלעדיה, כי דת בלי מסתורין, בלי פיוט ושירה קדושה; דת בלי השר תפכות הנפש, בלי מסירות עמוקה לאל"הים, בלי ביטול היש בפני אלהים; דת שאין בה התקרבות והתרבקות תמידית של האדם לאלהים — אי אפשר לה להתקיים." ואם הוכחח מדעית אין כאן, אמונה יש כאן, אמונת-אמן הכיר תב, המשוכנע בהנחותיו, מפני שמא מין הוא בהן בכל תום נפשו הפיוטית, מפני שזוהי חיותו האינדיבידואלית, חיות משורר אשר מנשמתו יראה את אמתו.

ועל החסידות בתישעשועיו הוא אומר: "החסידות היא החיון האחרון במשך המאות האחרונות שנתלם ונתגלה בה המסתורין העברי; היא הטבעת האחרונה בשלשלת הגדולה של המסתורין העברי שראשה מגיע עד לנביאים והלכה עברה דרך האפוקליפסיה הישראלית. האנדה בתלמוד ובמדרש, הקבלה, רוח אחד, רוח מסתורין-דתית-עברי, הוד לך ומקיר את כל היצירות הללו". ובמ' קום אחר: "החסידות הרימה את האדם למעלה, הוא אינו יהוד בעולם אלא מקושר ומדובק בעמו, שהוא חלק מן הכלל, ובכך הוא מקושר בעולמות העל-יונים".

הורודצקי רואה את הזרמים הרודות ניים שביהדות רק מצדם האחד, הדתי והמסורתי-פיוטי. בצד התולדותי והסוד צילוני כמעט שאינו נאע. מה ומי הוד לידם? — במופלא זה אין הוא הוקר. שעל כן קל לו לכתות קו ישר מראשית חיותו של עם ישראל עד לתנועה החד סידית ולמצוא התפתחות ישרה וגורמית לית בין הנבואה ובין הקבלה והחסידי דות. וכן אין הוא מבחין בין מיתוס ולבין מסתורין. יסוד אחד טבוע בספר "בראשית" ובספר "הוזהר" — המס' תורין העברי וכך הוא מתחיל את ספרו "המסתורין בישראל": "המסתורין העברי — ראשיתו נעוצה בכתבי הקודש; במקום שנתגלה רוח ישראל כראשיתו של עמו, תמיד היה הוא, המסתורין, קשור ומחובר עמו: תמיד היה הוא מלווה אותו בכל דרכיו בחיים. אמנם על ידי מאורעות הזמן לבש צורות שור, בתליכות ההזות נכחה רב מיה

כולח נפש ואמונה טהורה ונעלה... לבני הורודצקי, החסיד המאמין, הכל מישור והכל אתי שפיר. איך אומר ברדיצבסקי: "מלה חביבה להורודצקי: מסתורין, ולו לא מלה היא בלבד, כי אם חלק עצמי מן החיים. הוא מכייל כללים והם בהוד רים כפרטים". ואת הבהירות במשנתו של הורודצקי, ב"כלליו" עליונו לבקש קודם כל כנפשו של הסופר הזה, כאמר נתו הכבירה ברוח האדם שעולה היא למעלה, לאין הסוף של היופי הנצחי, למקום (הוא קורא לו מסתורין) שאין נבולות, אין צמצום ואין סדר זמנים, כי סוף-סוף העיקר הוא החויה ולא ההתהוות, תמציתו של הדבר, הנקודה העליונה שלו, אותה יבקש הורודצקי כל ימיו וזאתה גם ימצא.

את הנקודה העליונה של היהדות הוא רואה ב"שלטון הרגש ולא בשל-טון הישכל". איש הלב הוא הורודצקי, הוקר-משורר, וכמשורר הוא בודה מן המציאות (גם המציאות החיסודית) של החוק והשכל ומבקש לו מפלט בעולם החלומות היפים והחולמים היוצרים.

"עיקר ויסוד בחיי האדם הישראלי לענוב את הגולה ולחתישב בארץ יש" ראל". (הורודצקי: "ישראל, גלות-יש" ראל וארץ-ישראל. ספר השנה של ארץ ישראל. תרצ"ד). והנה זכה לקיים את העיקר והיסוד הזה כתינו — הוא כא אל המקורות, שמהם נובעים החיים העליונים, — לארץ ישראל, נבדכחו ש"חאויך הטחור" ועוד את כוחות נפשו, להמשיך ביתר שאת ועזו את בנינו ו"יזכה להתנשאות".

רעננה. משה שלאנגר

רעננה. משה שלאנגר

רעננה. משה שלאנגר

רעננה. משה שלאנגר

רעננה. משה שלאנגר

רעננה. משה שלאנגר

רעננה. משה שלאנגר

רעננה. משה שלאנגר

רעננה. משה שלאנגר

רעננה. משה שלאנגר